

УДК 364-78(07)

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11\(51\)-965-979](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11(51)-965-979)

Вісин Валентин Васильович доктор історичних наук, професор, професор кафедри права, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, <https://orcid.org/0000-0001-9122-9158>

Мартинюк Ярослава Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри соціогуманітарних технологій, Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, [https:// orcid.org/0000-0002-1982-5112](https://orcid.org/0000-0002-1982-5112)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Соціальні послуги є базовими елементами соціального захисту населення, спрямованими на подолання чи мінімізацію складних життєвих обставин. На законодавчому рівні пропонується широкий перелік соціальних послуг, що дозволяє забезпечити індивідуальні потреби різних груп населення чи окремих громадян.

Війна вплинула на різні системи, у тому числі і систему надання соціальних послуг. В умовах воєнного стану для того, щоб підтримати вразливі групи населення, місцеві органи влади змушені діяти екстрено і кризово. Для цього внесені відповідні зміни на рівні законодавства, зокрема, запропонована спрощена процедура ухвалення рішення про надання соціальних послуг та порядок їх отримання. Така організація роботи забезпечує ухвалення рішення про надання соціальних послуг протягом однієї доби. Також місцеві органи влади, за потреби, можуть делегувати ухвалення рішення про надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що значно скорочує строки з надання допомоги. Спрощена процедура застосовується до різних видів соціальних послуг. Під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях визначено перелік соціальних послуг, які можуть надаватися екстрено (кризово) особам чи сім'ям, які опинилися у СЖО, у зв'язку з ситуаціями, що загрожують їхньому життю.

У разі виявлення потреби отримувача в забезпеченні іншими необхідними для нього соціальними послугами особа або сім'я може звернутися за ними до відповідної організації. Крім того, під час воєнного або надзвичайного стану надавачі соціальних послуг можуть залучати до своєї діяльності та надання соціальних послуг не лише фахівців, а і волонтерів. Про ці та інші зміни, а також про особливості надання соціальних послуг в умовах війни вкрай важливо бути обізнаним фахівцям соціальної сфери.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальні послуги, надавач соціальних послуг, отримувач соціальних послуг, воєнний стан

Visyn Valentyn Vasyliovych Doctor of History, Professor of the Department of Law, Lutsk National Technical University, Lutsk, <https://orcid.org/0000-0001-9122-9158>

Martyniuk Yaroslava Mykolaivna PhD in History, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Socio-Humanitarian Technologies, Lutsk National Technical University, Lutsk, [https:// orcid.org/0000-0002-1982-5112](https://orcid.org/0000-0002-1982-5112)

REGULATORY AND LEGAL REGULATION OF THE SYSTEM OF PROVISION OF SOCIAL SERVICES IN UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

Abstract. Social services are basic elements of social protection of the population, aimed at overcoming or minimizing difficult life circumstances. At the legislative level, a wide range of social services is proposed, which allows to ensure the individual needs of different population groups or individual citizens.

The war affected various systems, including the system of social service provision.

Under martial law, in order to support vulnerable population groups, local authorities are forced to act urgently and in a crisis. For this purpose, appropriate changes have been made at the legislative level, in particular, a simplified procedure for making a decision on the provision of social services and the procedure for their receipt have been proposed.

Such an organization of work ensures that a decision on the provision of social services is made within one day. Also, local authorities, if necessary, can delegate the decision on the provision of social services directly to providers, which significantly reduces the time for providing assistance.

The simplified procedure applies to various types of social services. During a state of emergency or martial law in Ukraine or its individual localities, a list of social services has been determined that can be provided urgently (crisis) to individuals or families who find themselves in a state of emergency due to life-threatening situations.

If the recipient's need for other necessary social services is identified, the individual or family can apply to the appropriate organization for them. In addition, during a state of war or emergency, social service providers can involve not only specialists but also volunteers in their activities and provision of social services. It is extremely important for social professionals to be aware of these and other changes, as well as the peculiarities of providing social services in wartime.

Key words: social welfare, social services, social service provider, social service recipient, martial law

Постановка проблеми. На момент повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України характерною рисою системи надання соціальних послуг в Україні був відсутній однаковий підхід до надання таких послуг на місцевому рівні. Такий стан справ зумовлено реформою місцевого самоврядування, яка передбачає перехід широкого кола повноважень у соціальній сфері до територіальної громади, а також тим, що норми нового закону, яким регулюється надання соціальних послуг, всі повноваження та відповідальність за організацію їх надання покладають на органи місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання роботи з громадою займалось багато сучасних вчених, таких як Швалб Ю., Семигіна Т., Безпалько О. Фокус їх роботи був спрямований на визначення категорії «громада», відмінність понять «громада» та «спільнота» та визначення ролі соціального працівника в роботі з громадами.

Мета статті – дослідити основні зміни у нормативно-правовому регулюванні системи надання соціальних послуг в Україні в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі статтею 2 ЗУ «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, надання соціальних послуг спрямовується на профілактику складних життєвих обставин, їх подолання та мінімізацію негативних наслідків потрапляння у складні життєві обставини [1]. Відповідно, Законом визначаються і організаційні та правові засади надання соціальних послуг, які мають бути інструментом гарантування прав та забезпечення підтримки особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Як передбачено статтею 13 Закону, надавачі соціальних послуг провадять свою діяльність у відповідності до норм чинного законодавства про соціальні послуги, на підставі установчих та інших документів, якими визначено перелік соціальних послуг та категорії осіб, яким надаються такі послуги. Ще однією умовою їх діяльності є відповідність критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, встановленим Кабінетом Міністрів України. Надавачі соціальних послуг можуть належати до державного, комунального або недержавного секторів [1].

Як уже зазначалось, на етапі реформи місцевого самоврядування було створено територіальні громади і повноваження з надання соціальних послуг передано з державного на місцевий рівень. Так, відповідно до пункту 4 частини 4 статті 11 Закону, до повноважень територіальних громад належить забезпечення надання базових послуг. При цьому, кожна базова соціальна послуга повинна відповідати державним стандартам, затвердженим Міністерством соціальної політики України [1].

Згідно з Законом, щоб реалізувати повноваження в сфері соціальних послуг на локальному рівні, у структурі громади повинен бути створений відповідний підрозділ соціального захисту населення. Проте практика організації системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади виглядає по-іншому.

Так, наприклад, в одних громадах створені і управління соціального захисту населення, і територіальний центр соціального обслуговування, і центр надання соціальних послуг, в інших — може бути лише відділ соціального захисту населення при виконавчому комітеті ради, або лише сектор соціального захисту населення гуманітарного відділу виконавчого комітету ради.

Основною причиною, на нашу думку є те, що, підзаконними нормативно-правовими актами не передбачено однакової для всіх територіальних громад структури системи надання соціальних послуг. Відсутність єдиного підходу призводить до хаосу самої системи в межах держави. Так, до прикладу, внутрішньо переміщені особи, тимчасово зупиняючись в іншому регіоні, не знають, де шукати надавачів соціальних послуг відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а пошуки центру надання соціальних послуг можуть бути невдалими, оскільки у відповідній громаді такі функції може виконувати зовсім інша установа або ж особа.

В даному випадку доцільно було б запропонувати територіальним громадам або єдиний універсальний підхід до структури системи органів, які надають соціальні послуги, або декілька альтернативних підходів, які б враховували кількість населення та обсяг території, особливості взаємодії органу місцевого самоврядування та органу державної виконавчої влади.

Ще однією проблемою, яка є надзвичайно актуальною в умовах війни, є відсутність технічної можливості подавати заяву про надання соціальних послуг в електронній формі, зокрема, до центру надання адміністративних послуг для її наступної обробки та передачі відповідним уповноваженим органам.

На практиці заяви про надання соціальних послуг здебільшого подаються особами через центри надання адміністративних послуг, що вимагає фізичної присутності заявника і, в деяких випадках, може бути обтяжливим для особи.

Крім цього, Порядком організації надання соціальних послуг, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 587 від 01 червня 2020 року [2], передбачена можливість подавати заяву на отримання соціальних послуг в електронній формі через Єдиний державний веб портал електронних послуг (Портал Дія), електронну систему чи іншу інтегровану з ними інформаційну систему. Однак закріплена Урядом норма не реалізована на практиці і така технічна можливість, як в отримувачів, так і в надавачів, на сьогоднішній день відсутня. В ході вивчення чинного національного законодавства було виявлено недосконалість соціальної послуги з екстреного (кризового) втручання. Згідно з Класифікатором соціальних послуг, затвердженим наказом Міністерства соціальної політики України № 429 від 23.06.2020 року [3], така соціальна послуга не передбачає можливість транспортування (перевезення) особи, що може виявитись необхідним і доцільним.

Тому, важливо переглянути діючий Класифікатор соціальних послуг і внести соціальну послугу - транспортування до опису коду, за класифікатором, соціальної послуги екстрене (кризове) втручання, яка надається екстрено.

Загалом, для надання соціальних послуг є законодавчо визначена процедура. По-перше, Законом визначаються організаційні засади надання соціальних послуг та встановлюються строки для розгляду звернень і прийняття рішень; наводиться перелік чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, для профілактики або подолання яких надаються соціальні послуги; визначаються права та обов'язки отримувачів соціальних послуг, завдання надавачів соціальних послуг, а також перелік базових соціальних послуг, надання яких забезпечується Київською міською держадміністрацією, виконавчими органами міських рад міст обласного значення, сільських, селищних, міських рад територіальних громад; передбачається створення Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг [1].

Для реалізації Закону прийнято постанови КМУ та накази Міністерства соціальної політики України, які врегульовують, зокрема, питання організації, прийняття рішення та надання соціальних послуг, вимоги до надавачів соціальних послуг, оплати соціальних послуг, проведення соціального замовлення соціальних послуг у недержавних організацій, та встановлюють класифікацію соціальних послуг. Так, зокрема, Порядок організації надання соціальних послуг, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 587 [6], визначає механізм виявлення осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах або мають найвищий ризик потрапляння в такі обставини, та регулює питання організації надання їм соціальних послуг відповідно до індивідуальних потреб [2].

Слід відмітити, що на нашу думку, існуюча система надання соціальних послуг є занадто бюрократизованою. Працівникам управлінь соціального захисту населення доводиться в ручному режимі щороку опрацьовувати особисті справи всіх отримувачів соціальних послуг, формувати на кожного отримувача запит до державної податкової інспекції щодо отримання даних про доходи особи, якій надається соціальна послуга.

Такі процедури вимагають великих часових затрат на паперову роботу, хоча цей час міг би бути використаний з користю для поточної роботи, наприклад, спрямованої на взаємодію з отримувачами соціальних послуг.

Виходячи з вищезазначеного, вбачається необхідність рекомендувати центральним органам виконавчої влади звернути увагу на можливість спрощення бюрократичного підходу до оформлення надання соціальної послуги та взаємодії з іншими установами та організаціями щодо обміну даними з метою оптимізації та забезпечення ефективності цих процесів.

В продовження піднятої теми, також варто зазначити, про відсутність працюючого механізму обміну даними між структурними підрозділами управління соціального захисту населення, Державною податковою службою України та Пенсійним фондом України. Як з'ясувалось, відповідно до вимоги, зазначеної пунктом 7 постанови КМУ «Про затвердження Порядку встановлення диференційованої плати за надання соціальних послуг» від 01 червня 2021

року № 429 [4], диференційована плата за надання соціальних послуг встановлюється з дати укладення договору про надання соціальних послуг і переглядається щороку.

Відтак, працівникам управління соціального захисту населення територіальних громад, через відсутність доступу до баз даних (автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій) для отримання інформації про майновий та фінансовий стан особи, доводиться в ручному режимі переєструвати справи, направляючи запити в Державну податкову службу України та Пенсійний фонд України щодо отримання даних про фінансовий та майновий стан отримувачів соціальних послуг. Відповідно, як вже зазначалося вище, процедурно такий це потребує затрат часу та людських ресурсів.

Необхідно також зазначити, що без належного регулювання лишилася система доступу до інформаційних баз даних, яка в результаті сповільнює роботу спеціалістів при переоформленні справ.

Отже, доцільно було б переглянути механізм та інструментарій передачі даних між органами.

Окремо варто звернути увагу на те, що статтею 17 Закону передбачено надання соціальних послуг згідно затверджених державних стандартів надання соціальних послуг [1]. Одним з найбільш істотних викликів, яких зазнає сфера соціальних послуг на даний момент, є масове зростання кількості ВПО, які у зв'язку з війною перемістились з територій бойових дій, втратили рідних, рухоме і нерухоме майно та перебувають під загрозою соціального відчуження. З огляду на це, важливо переглянути всі державні стандарти та привести їх у відповідність до вимог часу та умов, в яких перебуває країна на сьогодні.

Ризики соціального відчуження ВПО пов'язані, насамперед, з неможливістю забезпечення базових соціальних потреб (відсутність житла, обмежений доступ до соціальних виплат, обмежений доступ до медичної допомоги, труднощі з пошуком роботи тощо), але також вони зумовлені й пережитим психологічним стресом і відсутністю прийняття з боку нового оточення. Саме в межах територіальної громади виявлення потребуючих осіб/сімей, видається найбільш реальним та таким, що може ефективно функціонувати. Цілком ймовірно, що якби на надавачів соціальних послуг була покладена персональна відповідальність щодо забезпечення соціальної профілактики складних життєвих обставин та належне виявлення осіб в складних життєвих обставинах на території відповідної громади, це сприяло би зменшенню кількості отримувачів соціальних послуг, а, відповідно, і навантаженню на соціальних працівників та на місцевий бюджет. Успішне функціонування громади потребує залучення до її діяльності усіх соціальних груп. Вважаємо, що подальше вдосконалення інституту соціальних послуг в Україні насамперед пов'язане з відпрацюванням дієвих та ефективних механізмів надання соціальних послуг з урахуванням особливостей їх отримання.

Одним із таких механізмів є проведення визначення потреб населення громади у соціальних послугах, що є основою системи надання соціальних послуг, забезпечує якісний та індивідуальний підхід до отримувачів, а також ефективність використання коштів місцевого бюджету.

Згідно з Порядком визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах, затвердженим Наказом МСП України від 19 квітня 2023 року [5], структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, структурні підрозділи з питань соціального захисту населення виконавчих комітетів відповідних рад визначають потреби населення у соціальних послугах. Збирання та узагальнення даних для визначення потреб населення у соціальних послугах проводяться місцевим органом соціального захисту населення із залученням соціальних менеджерів, фахівців із соціальної роботи, представників об'єднань працівників системи надання соціальних послуг, об'єднань надавачів та отримувачів соціальних послуг, суб'єктів освітньої діяльності, закладів охорони здоров'я, громадських об'єднань, благодійних організацій, наукових установ та інших суб'єктів і фахівців, участь яких є необхідною для збирання та узагальнення даних.

Основною новацією Порядку є спрощена процедура визначення потреб під час дії надзвичайного та воєнного стану для своєчасного реагування на актуальні виклики і потреби; залучення мешканців громади, організацій громадянського суспільства, що дозволяє об'єктивно вивчити ситуацію, забезпечити прозорість прийняття рішень в основі яких людина та її потреби.

Під час дії на території України або в окремій її місцевості надзвичайного або воєнного стану визначення потреб населення у соціальних послугах проводиться по спрощеному порядку [5]. Координацію визначення потреб населення у соціальних послугах під час дії воєнного стану здійснює координаційна група, яка утворюється за рішенням голови виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або інший консультативно-дорадчий орган, що функціонує в територіальній громаді для вирішення гуманітарних та соціальних питань в умовах надзвичайного або воєнного стану.

Завданнями координаційної групи є: розгляд результатів визначення потреб населення у соціальних послугах під час дії надзвичайного або воєнного стану; визначення заходів для організації надання необхідних соціальних послуг, у тому числі тих, які можуть надаватися екстрено (кризово); координація діяльності надавачів соціальних послуг комунального та недержавного сектору, волонтерів, які залучені до надання соціальних послуг; вчасне та оперативне реагування на зміни в тенденціях міграції населення, спроможності надавачів соціальних послуг у забезпеченні надання соціальних послуг; розв'язання існуючих соціальних проблем, пов'язаних із надзвичайним або воєнним станом, з якими звертаються вразливі групи населення, в тому числі через залучення інших суб'єктів, які працюють у територіальній громаді, на рівні району, області.

До складу координаційної групи входять представники місцевого органу соціального захисту населення, виконавчих органів сільської, селищної, міської ради з питань освіти і науки, охорони здоров'я, фінансів та економіки, молоді та спорту, служби у справах дітей, соціальні менеджери, фахівці із соціальної роботи. За згодою до складу координаційної групи можуть також входити представники територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, надавачів, отримувачів соціальних послуг та їхніх об'єднань, громадських об'єднань, в тому числі осіб з інвалідністю, благодійних, релігійних організацій, представники вразливих груп населення, депутати місцевої ради, волонтери та представники інших зацікавлених сторін [5].

Персональний склад координаційної групи та положення про її діяльність затверджується головою сільської, селищної, міської ради згідно з рішенням якого координаційну групу було утворено. Основною організаційною формою діяльності координаційної групи є засідання, які проводяться при виникненні потреби в оперативному реагуванні на актуальні потреби населення у соціальних послугах.

Отже, основні новації Порядку:

- спрощена процедура визначення потреб під час дії надзвичайного та воєнного стану для своєчасного реагування на актуальні виклики і потреби;
- поєднання середньострокового планування (на 3 роки) із короткостроковим плануванням (на 1 рік) на основі визначення потреб мешканців громади. Це дозволяє відслідковувати динаміку розвитку, а також вносити необхідні коригування до планів;
- залучення мешканців громади, організацій громадянського суспільства, що дозволяє об'єктивно вивчити ситуацію, забезпечити прозорість прийняття рішень в основі яких людина та її потреби.

Однак, слід звернути увагу, на суперечливі моменти у новому Порядку. Відповідно до розділів II-IV нормативного документу, визначення потреб населення у соціальних послугах відповідно під час дії на території України або в окремій її місцевості надзвичайного або воєнного стану не проводиться (крім збору інформації скільки ж отримало осіб послуг по факту) [5].

Застерігаємо, якщо громада не визначає потреби населення у соціальних послугах, відповідно вона порушує норми законодавства і, більше того, така громада не може належним чином визначити, які соціальні послуги може надавати, а які потрібно закуповувати в інших надавачів. Також відсутність проведеного визначення потреб населення у соціальних послугах негативно впливає на ефективність використання коштів місцевого бюджету та можливість затвердити тарифи на соціальні послуги, тому що їх просто неможливо встановити за відсутності достовірних даних про потреби населення. Важливим моментом в цьому є і те, що відсутній механізм притягнення до відповідальності осіб, які відповідають за не проведення, або неналежне проведення визначення потреб населення у соціальних послугах.

Попри зауваження та недоліки, варто зазначити також і позитивні зміни у сфері нормативно-правового регулювання надання соціальних послуг, які відбулися після початку повномасштабного вторгнення та, суттєво впливають на якість та швидкість надання соціальних послуг.

Зокрема, 27 квітня 2022 року набрав чинності прийнятий ВРУ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» від 14 квітня 2022 року № 2193-IX [6], яким розширено повноваження військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування з метою ефективного реагування на складні умови воєнного та надзвичайного станів, зокрема:

- з урахуванням п. 15 частини другої статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 № 385-VIII на військові адміністрації покладено повноваження із управління закладами освіти, установами освіти, закладами охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, *надавачами соціальних послуг*, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними, підлітковими закладами за місцем проживання; організації їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; *організації надання ними послуг, у тому числі соціальних*;

- з урахуванням п. 12–1 частини 3 статті 11 Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 № 2671-VIII повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій доповнено *визначенням особливостей порядку організації надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (або на регіональному рівні) у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях*.

- з урахуванням п. 5–1 частини 4 статті 11 Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 № 2671-VIII до повноважень районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів міських рад міст обласного значення, рад об'єднаних територіальних громад доповнено *визначення особливостей надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях*.

Цим Законом змінено також строки та порядок визначення середньомісячного сукупного доходу особи та уточнено порядок визначення розміру компенсації за догляд фізичним особам.

Наприклад, для визначення середньомісячного сукупного доходу мало-забезпеченої особи беруться до уваги дані вже *за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення* за наданням соціальних послуг, не перевищує двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії осіб. Спосіб обчислення середньомісячного сукупного доходу особи визначається *шляхом*

автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій та обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу її сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу [6].

Розмір компенсації за догляд фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до ЗУ «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 № 2671-VIII без здійснення підприємницької діяльності на непрофесійній основі, незалежно від кількості осіб, за якими здійснюється догляд, розраховується як різниця між прожитковим мінімумом на одну особу в розрахунку на місяць, встановленим законом на 1 січня календарного року, в якому надаються соціальні послуги, та середньомісячним сукупним доходом фізичної особи - надавача соціальної послуги за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення із заявою про згоду надавати соціальні послуги. Середньомісячний сукупний дохід фізичної особи - надавача соціальної послуги визначається шляхом автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій та обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу її сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу. У разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях компенсація за догляд, передбачена цією частиною, особам із числа внутрішньо переміщених осіб за новим місцем їх проживання/перебування разом із особами, за якими вони здійснюють догляд, призначається і виплачується в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [6].

Законом збільшено також права надавачів соціальних послуг у прийнятті рішень. Зокрема, у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях для невідкладного надання соціальних послуг структурний підрозділ з питань соціального захисту населення уповноважених органів системи надання соціальних послуг уповноважений надати *право надавачам соціальних послуг державної/комунальної власності приймати рішення про надання соціальних послуг екстрено (кризово)* (консультування, надання притулку, догляд, підтримане проживання, короткотермінове проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо) особам/сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією [6].

Уповноважені органи системи надання соціальних послуг, мають право приймати рішення, у тому числі у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях, про надання за рахунок бюджетних коштів інших соціальних послуг та/або іншим категоріям осіб, ніж передбачені частиною другою цієї статті. Надані соціальні послуги під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях надавачами соціальних послуг державної/комунальної форми власності (надання притулку, догляд, підтримане проживання,

натуральна допомога, транспортні послуги тощо) особам із числа внутрішньо переміщених осіб за новим місцем їх проживання/перебування, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану бойовими діями, терористичним актом, збройним конфліктом, тимчасовою окупацією, фінансуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [6].

Найголовніше, на нашу думку, що Законом змінено підхід до оплати соціальних послуг. Зокрема:

- встановлено, що *всі соціальні послуги надаються за рахунок бюджетних коштів* незалежно від доходу отримувача соціальних послуг особам, яким завдано шкоди пожежею, стихійним лихом, катастрофою, бойовими діями, терористичним актом, тимчасовою окупацією;

- уточнено, що середньомісячний сукупний дохід отримувача соціальних послуг для визначення права на отримання соціальних послуг *за рахунок бюджетних коштів або з установами диференційованої плати* визначається шляхом автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій *за один квартал*, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення, та обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу його сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу.

Іншим нормативно-правовим актом, який удосконалив порядок надання соціальних послуг в умовах війни є Постанова КМУ від 07 травня 2022 року № 560 (яка набрала чинності 18 травня 2022 року) [7], якою було внесено зміни до Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади, затвердженому постановою КМУ від 26 червня 2019 р. № 576 [8] та до Порядку організації надання соціальних послуг, затвердженому постановою КМУ від 1 червня 2020 р. № 587 [2] з метою врегулювання надання соціальних послуг у період введення надзвичайного та/або воєнного стану.

Цими підзаконними нормативно-правовими актами, зокрема, змінено підхід до надання соціальних послуг екстрено (кризово). Визначено підстави за яких надаються соціальні послуги екстрено (кризово), а також розширено види надання таких соціальних послуг та визначено порядок їх надання [8; 2].

Поряд з цим, постановами розширено перелік суб'єктів виявлення осіб з інвалідністю, осіб похилого віку (додано *волонтерів*). Врегульовано питання щодо порядку подачі е-документів під час подання заяви щодо надання соціальних послуг, у тому числі з використанням мобільного додатка, та розширює перелік документів, які додаються до заяви та підтверджують статус особи, яка має інвалідність. Врегульовано питання надання соціальних послуг у разі відсутності в особи з інвалідністю, особи похилого віку документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України: передбачається, що в разі відсутності в особи з інвалідністю, особи похилого віку, яка потребує надання соціальних послуг документів, що посвідчують особу та підтверджують

громадянство України, рішення про надання соціальних послуг приймається без їх подання за заявою такої особи або її законного представника або повідомлення органу опіки та піклування (для недієздатних осіб, опікуна яким не призначено або які втратили з ним зв'язок під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях) [8; 2].

Постановами, врегульовано питання територіальної приналежності для отримувачів соціальних послуг:

- у разі виявлення соціальним менеджером/фахівцем із соціальної роботи особи/ сім'ї, яка належить до вразливих категорій населення або перебуває під впливом чинників, що можуть зумовити потрапляння у складні життєві обставини, інформує про це уповноважений орган або надавача соціальних послуг за її задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування);
- подання заяви особою, її законним представником, повідомлення уповноваженої особи органу опіки та піклування про надання соціальних послуг можуть прийматися центром надання адміністративних послуг за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування) особи (за місцем звернення особи під час дії на території України або адміністративно-територіальної одиниці надзвичайного або воєнного стану) [8; 2].

Позитивними також є зміни у порядку надання такого виду соціальних послуг як натуральна допомога. Так, згідно Наказу Міністерства соціальної політики України «Про затвердження змін до деяких наказів Міністерства соціальної політики України» від 11 травня 2022 № 147 [9] доповнено новим розділом Державний стандарт соціальної послуги натуральна допомога, затвердженого Наказом Міністерства соціальної політики України від 25 березня 2021 року № 147, щодо особливостей надання даної соціальної послуги екстрено (кризово) в умовах надзвичайного або воєнного стану. Так, підставою для отримання соціальної послуги є рішення про надання соціальної послуги, яке приймається структурним підрозділом з питань соціального захисту населення або надавачем соціальної послуги відповідно до Закону України «Про соціальні послуги».

Рішення про надання такої соціальної послуги приймається невідкладно та протягом однієї доби забезпечується її надання. Строк надання соціальної послуги натуральна допомога визначається індивідуально [11].

Висновки. З 24 лютого 2022 року значна кількість громадян України потрапила у складні життєві обставини і потребує підтримки з боку держави, оскільки самотійно подолати їх не в змозі. В умовах воєнного стану для того, щоб підтримати вразливі групи населення, місцеві органи влади змушені діяти екстрено і кризово. Для цього внесені відповідні зміни на рівні законодавства, зокрема, запропонована спрощена процедура ухвалення рішення про надання соціальних послуг та порядок їх отримання. Така організація роботи забезпечує ухвалення рішення про надання соціальних послуг протягом однієї доби. Також місцеві органи влади, за потреби, можуть делегувати ухвалення рішення про

надання соціальних послуг безпосередньо надавачам, що значно скорочує строки з надання допомоги. Спрощена процедура застосовується до різних видів соціальних послуг. Під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях визначено перелік соціальних послуг, які можуть надаватися екстрено (кризово) особам чи сім'ям, які опинилися у СЖО, у зв'язку з ситуаціями, що загрожують їхньому життю. До таких послуг належать: інформування; консультування; надання притулку, зокрема нічного; короткотермінове проживання; екстрене (кризове) втручання; представництво інтересів; підтримане проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, бездомних осіб; соціальний супровід сімей/осіб, які перебувають у СЖО; соціальний супровід сімей, в яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування; догляд вдома; догляд стаціонарний; денний догляд, денний догляд дітей з інвалідністю; паліативний догляд; соціально-психологічна реабілітація; натуральна допомога; переклад жестовою мовою; транспортні послуги тощо [7]. Варто зауважити, що визначений перелік соціальних послуг, які можуть надаватися екстрено (кризово), не є вичерпним. У разі виявлення потреби отримувача в забезпеченні іншими необхідними для нього соціальними послугами особа або сім'я може звернутися за ними до відповідної організації. У свою чергу, надавач послуг має допомогти отримувачу або його законному представнику подати заяву або повідомлення про надання таких послуг.

Крім того, під час воєнного або надзвичайного стану надавачі соціальних послуг можуть залучати до своєї діяльності та надання соціальних послуг не лише фахівців, а і волонтерів. Це дозволяє розширити можливості організацій охоплювати ширше коло людей. Здійснюючи волонтерську діяльність, роздаючи гуманітарну допомогу, волонтери можуть виявляти осіб, які потребують допомоги, долучатися до роботи гуманітарних штабів, роздачі гуманітарної чи натуральної допомоги; безпосередньо бути залученими до надання деяких соціальних послуг. Зокрема, поширена практика залучення волонтерів до інформування населення з різних питань за допомогою сучасних каналів комунікації (наприклад, мобільні додатки, чат-боти, соціальні мережі, смс-інформування, друковану продукцію), консультувати на гарячих лініях (консультативний кризовий телефон) тощо.

Про ці та інші зміни, а також про особливості надання соціальних послуг в умовах війни вкрай важливо бути обізнаним фахівцям соціальної сфери.

Література

1. Про соціальні послуги. Закон України № 2671-VIII від 17.01.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 30.10.2025).
2. Про організацію надання соціальних послуг. Постанова КМУ № 587 від 01.06.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.10.2025).
3. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг. Наказ Міністерства соціальної політики України № 429 від 23.06.2020 р. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг <https://ips.ligazakon.net/document/re34926> (дата звернення: 25.10.2025).

4. Про затвердження Порядку установлення диференційованої плати за надання соціальних послуг. Постанова Кабінету Міністрів України № 429 від 01.06.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.10.2025).

5. Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах. Наказ міністерства соціальної політики України № 130-Н від 11.04.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-23#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

6. Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях. Закон України № 2193-IX від 14.04.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

7. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях. Постанова КМУ № 560 від 07.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

8. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади. Постанова КМУ № 576 від 26.06.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2025).

9. Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства соціальної політики України. Наказ Міністерства соціальної політики № 147 від 11.05.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0678-22#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

10. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги натуральної допомоги. Наказ Міністерства соціальної політики № 147 від 25.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-21#Text> (дата звернення: 26.10.2025).

References

1. Zakon Ukrainy «Pro sotsialni posluhy» № 2671-VIII vid 17.01.2019 r. [The Law of Ukraine «On social services» № 2671-VIII from January 17, 1919] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian]

2. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro orhanizatsiiu nadannia sotsialnykh posluh» № 587 vid 01.06.2025 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the organization of the provision of social services» № 587 from June 1, 2025] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

3. Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy «Pro zatverdzhennia Klyasifikatora sotsialnykh posluh» № 429 vid 23.06.2020 r. [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine «On approval of the Classifier of Social Services» № 429 from June 23, 2020] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://ips.ligazakon.net/document/re34926> [in Ukrainian]

4. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Poriadku ustanovlennia dyferentsiiovanoi platy za nadannia sotsialnykh posluh» № 429 vid 01.06.2020 r. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Procedure for establishing differentiated fees for the provision of social service» № 429 from June 1, 2020] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

5. Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy «Poriadok vyznachennia potreb naseleennia administratyvno-terytorialnoi odynytsi/terytorialnoi hromady u sotsialnykh posluhakh» № 130-N vid 11.04.2023 r. [Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine «Procedure for determining the needs of the population of an administrative-territorial unit/territorial community in social services» № 130-N from April 11, 2023] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1169-23#Text> [in Ukrainian]

6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях» № 2193-IX від 14.04.2022 р. [Law of Ukraine «For the introduction of amendments to the current laws of Ukraine, the provision of social services shall be provided in the event of the introduction of a state of emergency or martial law in Ukraine or in certain localities» № 2193-IX from April 14, 2022] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2193-20#Text> [in Ukrainian]

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання соціальних послуг у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» № 560 від 07.05.2022 р. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On amendments to certain resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the provision of social services in the event of the introduction of a state of emergency or martial law in Ukraine or its individual localities» № 560 from May 07, 2022] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади» № 576 від 26.06.2019 р. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Procedure for providing social services to persons with disabilities and elderly persons suffering from mental disorders» № 576 from June 26, 2019] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

9. Наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства соціальної політики України» № 147 від 11.05.2022 р. [Order of the Ministry of Social Policy «For approval of amendments to the acts of the Ministry of Social Policy of Ukraine» № 147 from May 11, 2022] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0678-22#Text> [in Ukrainian]

10. Наказ Міністерства соціальної політики «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги натуральної допомоги» № 147 від 25.03.2021 р. [Order of the Ministry of Social Policy «For approval of the State Standard of Social Services and Natural Assistance» № 147 from March 25, 2021] (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-21#Text> [in Ukrainian]